

АЛИЈА КАРДИН

Г О С П О Ђ И Ц А П А П И Ј О Н

Уредник
Зоран Колунџија

Наслов ориџинала
Mademoiselle Papillon, Alia Cardyn

Фотографија на корицама
Историјски музеј, Нови Јужни Велс

Copyright © 2020 Robert Laffont, S.A.S., Paris
Copyright © 2023 Прометеј, Нови Сад

Копирање, фотокопирање, умножавање и коришћење текста у било ком облику није дозвољено без претходне писане сагласности.

This book was produced with the assistance of Wallonie-Brussels Federation
Avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles

Објављено уз помоћ Федерација Валонија-Брисел

АЛИЈА КАРДИН

Госпођица Папијон

Превела са француској
Љиљана Матић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*Посиоје жене које іледају свей онаквим
какав он јесіе, слушају друіоі уіраво на
оном месіу іде се он налази и чине да се
іојави лейоіа коју још увек садржи.*

*Посіоје жене које са радошћу дају свој
живоі, своје време, своју свейлосі, жене
које дубоко верују у један бољи свей и
изазивају іа свуда куда іролазе.*

*Тим женама, малим или великим, Терези
Пайијон, Хајделизи Алс и свим Габријелама
које нам чине іоклон ііиме шііо іосіоје.*

ПРОЛОГ

– Долази двадесет пет! Ко преузима?

Све се бојимо те реченице. Бабица из породилишта очекује одговор, са прстом спремним да притисне дугме у лифту како би поново отишла према порођајној сали. Спрат је подељен на више заједничких соба. Са прага сале 79, моје сале, видим друге медицинске сестре, запослене око једног инкубатора, како се брину о новопримљеном. Дан је био дуг. Нови закон серија, како их овде зову, у највећој служби неонатологије у граду. Чим се приме два слична случаја, ми их се бојимо. Данас је то једна од најгорих серија, она од двадесет пет недеља.

– Дечак или девојчица?

Није то безначајно питање. Није то исто питање које се са нестрпљењем изговара када се најави трудноћа. Овде хоћемо да знамо јер је пол значајан чинилац. Девојчице су издржљивије од дечака. Црне бебе су издржљивије од белих. Ставите белог превремено рођеног поред црне превремено рођене и разлика ће најчешће бити врло значајна. Изненада, закони природе дају повластицу слабијем полу и боји коже која је поднела толико неправди. Наравно, то је општа склоност, која дозвољава изузетке. Године искуства нам пружају знање које се не налази ни у једној књизи. Знање које се никада неће глас-

но изразити, нарочито не пред родитељима малог белог дечака.

– Дечак. Бели – додаје болничарка обарајући очи.

– Ја преузимам – кажем невољно.

Гледам врата лифта како се отварају и затварају, пуштајући да уђе талас људи. Морам да кренем напред са покретним инкубатором, притиснем дугме за први спрат и, када стигнем доле, прођем дуж ходника до порођајне сале. Морам све то да урадим, али немам снаге. Моје тело још би и могло издржати ноћ, али ум је засићен. Хоћу да користим тај лифт, али без покретног инкубатора. Хоћу да сиђем, али не на први спрат, већ у подрум, где су паркирана моја стара кола. Хоћу да пустићу музику до даске, да себи поставим иста питања као и сви они који нису одавде, да опипам ту сталну границу између живота и смрти. Хоћу да се запитам о боји хаљине коју ћу обући, а не о најбољој вени коју треба да убодем на некој беби чија је будућност неизвесна.

– На колико је мајка?

– Сасвим смо близу. Габријела, морам да се вратим тамо. Позвала сам још једног неонатолога као појачање, поред овога који је дежуран – истиче она, улазећи у лифт.

На незаузети правоугаоник у сали 79, стажисткиња ставља пети инкубатор. Покушавам да не мислим на наредне минуте. На тај живот између наших руку, који зависи од прецизности наших кретњи. Од нашег поступања. Од брзине. А исто тако и од среће. Гледам маме око себе. Све четири су присутне поред својих беба. Период је највеће гужве.

Узимам покретни инкубатор, идем ходником и позивам лифт. Затим, попут каквог аутомата, понављам те хиљаду пута понављане покрете. Стављам инкубатор лево, уза зид, увек тамо, нека врста сујеверја, притискам дугме и затварам очи. Кроз неколико минута, то ће бити луксуз који себи више нећу моћи да приуштим. Мислим на своје језеро. На наше колибе једну поред друге. Моју и новог придошлице. Покушавам да на тренутак останем поред воде док се врата не отворе пред новим изазовом.

– Здраво, Габи – добацује ми једна бабица. – Двадесет и пет је у сали 3.

Климам главом и настављам пут. У сали за порођаје, напетост је опипљива. Бројни лекари и медицинске сестре ужурбано послују. Мајка је у сузама, али нико на то не обраћа пажњу. Када су ризици велики, снаге се усредсређују на оног кога треба спасити, а мајка је добро. Барем, физички.

Прилазим јој да бих се представила.

– Добар дан, госпођо, ја сам Габријела. Болничарка сам у неонатолошкој служби.

Наилази тада нова контракција и ја прекидам. Вичу: *Хајдеиће, јосиоћо, скоро смо усјели! Гурајице! Усјећемо!* Обично кажу и: *Ускоро ћеиће држати своју бебу у наручју*, али никада при порођајима којима ја присуствујем.

Контракција се завршава, мајка ми се враћа.

– Ја ћу однети Вашу бебу да бисмо се добро побринули за њу.

Спустила сам руку на њено раме. Сузе јој обилато теку. Контракција. Она гура, па се опет окреће мени.

– Добро поступате. Успећете у томе, а затим ћемо ми преузети. Читава екипа је спремна да преузме Вашу бебу.

Умирујем је што боље могу, упркос питањима које тај порођај већ поставља, те непознанице која ће се показати са грубошћу стварности, а свако питање приближаваће нас смрти или животу.

– Хвала – прошапта она. – Он се зове Луј.

– Луј.

Понављам његово име да јој покажем да је он за мене важан. Неће то бити нека беба као све остале. Биће то Луј.

– То је лепо име.

Питам се да ли је тај тип опаске благотворан. То питање прикључује се другим преиспитивањима која обележавају моју свакодневицу. Треба ли да се насмешим? Да кажем истину или да ћутим? Да спустим руку на њено раме или да се уздржим? Одједном, крик, узвик мог будућег пацијента. Он је мајушан. На то се никада не навикнемо.

Чак и пре но што је мајка могла да га погледа, ми га односимо у салу поред. Свако зна своју улогу. Умотавамо бебу у кесу од пластике, неку врсту друге коже како бисмо задржали топлоту и влажност, стављамо му капицу на главицу, на његову осетљиву кожу стављамо сензор засићености, надувавамо оно што би могло да се налази у његовим плућима.

Педијатар ми пружа Луја да га ставим у инкубатор. Грло ми се стеже. Он је тако лаган.

– Четрдесет пет секунди! – изговара лекар са ауторитетом.

Тиме ми располажемо у маминој соби. То време је резултат научног прорачуна чију тајну зна само лекар. Он је искористио податке којима располаже: тежину бебе, величину његових вена, његову способност реаговања, дужину трудноће и своје сопствене интуиције. Ма какав исход био, овај тренутак биће важан. Четрдесет пет секунди напољу, то није ништа, овде, то је све.

– Луј долази да види своју маму пре него што оде горе – кажем ја улазећи у салу.

Инкубатор је постављен тик поред стола за порођаје.

– Можете да увучете руку кроз овај отвор. Биће добро за њега да осети топлоту своје мајке.

Мајка неспретно додирује једну руку, једну ногу. То кратко миловање које ће заувек остати прво, далеко од оних о којима се сањало, јесте један од оних тренутака који ме највише узбуђују. Бацам поглед на свој ручни сат. Често ми пребацују да прекорачујем предвиђено време. Остаје још само пет секунди.

– Ето, ми сада морамо да идемо – кажем најблажим могућим гласом.

– Луја горе са нестрпљењем ишчекују! – додаје лекар одмахујући главом у правцу врата. – Позваћемо тату чим се заврши указивање прве помоћи.

Када се врата лифта отворе, на спрату одељења за неонатологију, два неонатолога и пет медицинских сестара који су на служби, налазе се преда мном. Ако их је пет, то је нарочито због мене. Њему су потребне само две. Када је то могуће, покушавамо да будемо тамо, како

бисмо подржале ону којој је запао рђав случај. Извештај педијатра из породилишта није оптимистичан.

– На посао! – узвикује доктор Марел.

Протокол налаже да болничарка која је преузела случај помаже неонатологу. Ја сам, дакле, на првој линији. Пребацујемо бебу из покретног инкубатора у инкубатор који је за њу припремљен. Посматрам њену прозирну кожу, цртеж вена које иду кроз њу. За недовршено тело од двадесет пет недеља, наредни минути биће пресудни.

У једној тачно одређеној кореографији, ми послујемо око ње. Заузимамо место поред неонатолога који мора да успостави средишњи пут увлачећи катетер у пупак.

– Има нешто необично. Изгледа да се заглавио. Габријела, потражи одмах неки периферни пут! – заповеда доктор Марел.

Прелазим руком преко танке коже и приближавам први катетер малој руци.

– Најмањи катетер!

Онај који ми пружају изгледа ипак исувише дебео. Лекар још увек покушава да нађе неки улаз. Без успешног уноса и са кожом на костима, беба ће почети да сувише сагорева неуроне. Чак иако у то не верујем, вршим покушај са првом веном. Исувише танка. Ћубре се повлачи под притиском. Покушавам поново и вена пуца. Први хематом. Обилазим око стола. Посматрам другу руку, ноге. Сви путеви изгледају исувише уски.

– Има недовољну артеријску тензију, гликемија је исувише ниска. Морамо јој дати инфузију и напунити је, иначе се неће добро завршити – упозори једна колегиница.

– Сигурни сте да нема неки тањи катетер?

Напетост расте у малој сали. Друге маме, које стоје крај својих беба, посматрају нас ћутке, има толико пари очију која нас боду у леђа. Рука ми дрхти. Све се скупило са Лујем. Пупак и остало. Први неонатолог добио је замену. Други ради предано. Чак и када све иде наопако, ипак покушавамо. Имам утисак да ме нека сила вуче уназад. Волела бих да се уљуљкам, да затворим очи на тренутак, да не будем сведок наше немоћи. Једна колегиница ми је положила руку на раме, знак да је спремна да ме замени.

Могла бих да одахнем, али добро познајем наш посао. Слика ове бебе неће нестати са раздаљином, остаће залепљена за мрежњачу, као стално подсећање на моју неспособност. Наравно, рећи ће ми да сам урадила све што сам најбоље могла, да је овакав случај врло сложен.

Изузев што сам ја овде да помогнем, да негујем, да спасем. Не зато да мењам чаршав у инкубатору који ће примити наредну бебу. Напуштам салу, непрестане аларме, погледе уморних мајки, та мала тела која ишчекују.

Моја смена је завршена.

1.

У ономе што је најближе тишини у једном великом граду, први зраци сунца играју на фасади зграда. Као што се често дешава, након краја смене, било ми је потребно да побегнем. Данас, сви траже смисао живота. А ја, ја идем у супротном смеру. Када напустим своје бебе, ја тражим нешто што кратко траје, лакоћу, чак и узалудност. Побегнем на неколико сати у један од оних клубова у тренду. Моје тело чезне за том отупелошћу, коју изазивају алкохол и високи децибели. Уз звуке неке познате мелодије, стискам се уз тог другог ког не познајем. Осећам његову топлоту која ме обузима, а да никада не успева да ме угреје. Усред обрису у покрету, хоћу да играм до исцрпљености. Да све заборавим од емоција које ме обузимају током дана. Да пресечем везу која ме још уједињује са онима који спавају у сали 79. Мојој сали. Мојој матичној луци.

Велики хол са извајаном таваницом води у светлу салу. Имам састанак са мајком, да доручкујемо. Након изласка у ноћни клуб, нисам имала времена да одем кући да се пресвучем. Конобар пажљиво посматра моју одећу, црну хаљину са шљокицама. Подиже обрву, а затим се враћа своме послу. Чак и у то рано јутарње време неки столови су већ заузети. Моја мајка највише воли онај у левом углу јер је окружен клупицама са више места за седење.

– Хвала ти што си дошла – изговори на уобичајени свечани начин.

Њена кратка коврџава коса заједно са лицем чини префињену целину. Лактови уз тело, усправна леђа, уздигнута брада, краљевско држање моје мајке увек су је подмлађивали. Још и данас, она не одаје колико јој је година.

– Како си, драга моја? – пита.

Уздишем наслањајући се на јастуке.

– Мало уморна.

Осећам како ми навиру сузе. Благост моје мајке увек изазива ту реакцију. Оклевам да јој поверим свој неуспех са Лујем. Нисам чак ни позвала телефоном да сазнам да ли су успели да му дају инфузију. Нисам имала храбрости.

– Умор... Да, ти имаш захтевно занимање.

Прекида на тренутак како би узела гутљај чаја. Видим како јој рука мало подрхтава, а јебена невољна реакција болничарке нагони ме да се присетим могућих дијагноза. Покушавам да се усредсредим на оне које се могу најлакше решити: хипогликемију и стрес. Да је по моме, ја бих своју мајку водила на преглед скенером једном месечно. Чак не смем ни да помислим на дан када будем имала децу.

– Умор – понавља опет.

Моја мајка поново слаже прибор за јело, који се, међутим, није био померио. Несумњиво би волела да ја нешто кажем, неку врсту зеленог светла како би наш разговор наставила тим путем.

Суочена са мојим ћутањем, окреће се према торби и вади из ње свежањ папира скупљен гумицом.

- Мој последњи рукопис – изјављује пружајући ми га.
- Након неколико година рада као новинар, моја мајка бацила се на писање. Чак и када је њен први роман имао успеха само код ограниченог броја читалаца, она је упорно наставила. Појавио се други роман и неколико похвалних чланака у штампи. Четврти, и прво јавно потписивање. Јасно, писање моје мајке нашло је своје читаоце: за десетине романа који ће уследити, они ће се појавити када буде било потребно.
- Нећеш ништа додати? – рекох везујући косу у пунђу.
- Шта хоћеш да додам, драга моја?
- Никаква препорука за читање? Нема упозорења? – рекох задиркујући је.
- Шта, зар ја то радим? – одговори смејући се.
- Дакле, нећеш да ми објасниш како треба да читам овај текст?
- Не, тај текст довољан је сам по себи. То је прича коју одавно носим у себи.
- И нећеш ми поновити како ја имам права да га не волим?
- Моја мајка се претварала да ставља салвету преко колена како би умањила своје узбуђење.
- Мислим да није могуће не волети Госпођицу Папијон.

ГОСПОЋИЦА ПАПИЈОН

рукопис Рашел Аделман

За Габријелу

*Ова књиџа је за тебе, као и све остале,
али ова је најважнија.*

Врењ-ан-Вермандуа, новембар 1920.

– Дobar дан, Пјере.

Мали дечак подиже главу и пружа руку дами обученој у белу униформу. Његови старији другови тврде да је она болничарка, и да се њен посао састоји у томе да негује. Пјер је посматра љубопитљивим оком. Пита се о посебној моћи тих нежних руку, о томе шта би оне стварно могле овде да ураде, у његовој општини, где је све опустошено.

– Јеси ли добро данас?

Иста питања понављају се сваког јутра када она пролази главном улицом, тамо где се дечак вуче около са осталима. Није сасвим сигуран како да на то одговори. Никада га то нису питали. Она чучну крај њега, а он се боји да не упрља своју лепу хаљину која од ње прави анђела. Смеши му се.

– Није ти хладно?

Зашто она то пита? То је необично питање, мисли дечак. Наравно да му је хладно, месец је новембар. То је зима, а

зими је обавезно хладно. Болничарка лако додирује дететов влажан џемпер, скупља крајеве његове јакне, што нема никакве сврхе јер су сва дугмад недостајала. У секунди, крајеви јакне поново се враћају на своја места, пуштајући да се назре пуловер који су старија браћа избличила. Дама прави гримасу. Пјер јасно види да је нешто брине. Она баца поглед на свој ручни сат и гледа диспанзер у дну улице, где је очекују.

– Мора да имам у диспанзеру чиме да га поправим. Наврати током јутра, у реду?

Она увек чучи пред њим. Нико се никада није спустио на његову висину.

– Рекло би се да ти баш не једеш много.

Она милује његове упале и прљаве образе. Прсти на његовој кожи изазивају у њему нови осећај. Не зна како да га назове. Пријатно је, топло, а, међутим, изазива стезање у грудима. Из неког необичног разлога, и очи га пецкају. Трља их надланицом.

– Шта радиш на улици са одраслима? Ти си још сасвим мали...

Он гледа друге око себе. Никада није видео ствари на тај начин. Докле год сеже његово сећање, увек се осећао великим. Има четири године, то је мушко доба.

Ти си мушкарац, често му понавља мајка. Чак и ако га смрт његовог оца лишава одређеног примера, убеђен је да он то јесте. Има неодређен утисак о томе шта та реч у себи скрива. Бити мушкарац, то значи бити јак, не осећати страх, а он, он све то има. Већину времена. Нарочито ако се мало потруди. Уосталом, потврдио је то мајци.

Да, ја сам мушкарац, одговара сваки пут када она покрене ту тему.

Међутим, волео би да његово тело брже расте, волео би да су му шаке веће, леђа јача, груди шире. Тада би могао боље да јој помогне, да подигне, да носи, да сакупи. Можда би тада мање плакала.

Свако јутро, прво на то помисли чим отвори очи. Када се пробуди сигуран је да је његово тело најзад постало тело мушкарца. Осетио је тај брзи раст који ће му обезбедити бољи живот. Склања са себе стари покривач како би, пун наде, проценио тело. Али, поглед на дечја стопала враћа се као какав шамар и затвара га у самоћу оних који у свом свету не могу ништа да промене. Међутим, Пјер одбија да се помири са судбином. Он опет испитује своје тело, друге делове који су можда ипак порасли. Своје руке, ноге, свој дечји стомак. Све је очајнички исто као и претходног дана. Исувише мало за његове амбиције.

Још горе, неким данима има непријатан утисак да се чак и смањило у пицама која је мање погодне величине.

– Не би да останеш унутра по овом времену? – пита она упорно.

Њене плаве очи опет се задржавају на њему. Не може више да је гледа у очи јер га у том случају очи пеку. Поред ње се осећа тако малим, као да је та помисао да је мушкарац била само неостварљива замисао. Због начина на који му се обраћа, због уздржане нежности која се осећала у свакој њеној речи. А можда је то и због мириса лаванде који лебди око ње. Парфем који је најављује, чак и пре оног *добар дан* које га прекида у играма. Пријатан мирис у

тој градској четврти где је све прљаво, мирис који он сада са нестрпљењем вреба.

Међутим, он је не познаје добро. Тек је неколико дана како га поздравља кад пролази, како се зауставља да разговара са њим. Али, у љубави, време има другачију тежину. Оно претвара сате у вечност.

*Одломак из дневника Госпођице Паиџон,
новембар 1920.*

После рајних година и рањеника који су ми поклањали свој последњи дах, свих тих очију које је требало зајворити уморним покретом, што је било исто колико и подсећања на моју немоћ, мислила сам да сам имуна. Била сам убеђена да пања може само да клизне низ природни оклоп, поклон људској беса.

Толико ћућа, мола сам да будем само ја бескорисна болничарка, толико ћућа мола сам само да ставим руку на неко раме, а што је све што је неком потребно да зна неколико секунди пре него што умре. Да је све добро.

Црвени крст послао ме је у Врењан-Верманда. Уместо у ком је рат престао, али где је ипак свуда још увек био. Он остварује у једном неприметнијем, неуледнијем облику, постојајући јробо са људским животињама у тишини. Куда год да погледам, све је било жалосно. Земља, куће порушене до темеља, испијена лица, њен без сјаја и све те жене без мушкараца.